herpy

FIRBEN

Skovfirben

Zootoca vivipara

Zootoca vivipara er et lille, dagaktivt firben, der lever længere mod nord end noget andet krybdyr. Arten bliver omkring 15 cm og holder til på moser, heder, skovbryn og enge. I det meste af udbredelsen føder hunnen levende unger. Den kræver et køligt, solrigt og fugtigt terrarie med mange skjul og en vinterhvile på tre til fire måneder.

Familie: Lacertidae Engelsk: European Common Lizard Udgivet 17. november 2026

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**12-16 cm** total længde inkl. hale
Vægt	**2-5 g**
Levetid	**5-12 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Jordboende**
Biotop	**Vådområde og tempereret skov og eng**
Sværhedsgrad	**Øvet**

PASNING

Min. terrarie	**80 × 50 × 50 cm** L × B × H til 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**22-28 °C**
Hotspot	**32-38 °C**
Temperatur, nat	**14-18 °C**
Luftfugtighed	**50-80 %**
Vand	**Vandskål**
UVB	**Anbefalet** Ferguson-zone 2
Vinterhvile	**4-6 °C** 12-16 uger
Kost	**Insekter**
Holdes	**Parvis eller 1 han med flere hunner**

AVL

Formering	**Levendefødende**
Kønsmoden	**12-36 mdr.**
Kuldstørrelse	**2-12 unger**
Kuld pr. år	**1**
Drægtighed	**35-85 dage**

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Ikke omfattet**
EU-bilag	**Ikke omfattet**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Fredet i Danmark (BEK nr. 521 af 25.3.2021, bilag 1, ændret ved BEK nr. 1005 af 2.7.2025; administreres af Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø): vildtlevende dyr må ikke fanges eller dræbes. Hjemmehørende dyr fra naturen må ikke tages til terrarium. Arten står ikke på CITES eller i EU's handelsbilag. Opdrættet afkom af lovligt erhvervede dyr er undtaget (§ 2 nr. 2), men ejeren skal kunne godtgøre oprindelsen (§ 20).

Om arten

Zootoca vivipara er et lille, slankt firben med kort hoved, korte ben og en tyk hale. Voksne dyr er 12-16 cm lange fra snude til halespids, omkring 5-6 cm fra snude til kloak, og vejer 2-5 g. Grundfarven er brun, grå, rødlig, grøn eller sort, ofte med pletter eller striber langs ryggen og sorte eller mørke bånd på siderne.

Hannen har lysere, kraftigt farvet bug i gult, orange eller grønt med sorte pletter og et lidt større hoved end hunnen. Hunnens bug er bleg gul til klart orange, og farven varierer meget mellem hunner. Hannens hovedstørrelse har betydning for parringssucces og for kampe mellem hanner.

Arten er opkaldt efter sin formering: det videnskabelige navn henviser til levende fødsel. I det meste af udbredelsen, også i Danmark, føder hunnen levende unger, som bryder ud af en tynd, blød hinde ved eller lige efter fødslen. I Nordspanien og Sydvestfrankrig findes æglæggende bestande. Udbredelsesområdet rummer flere slægtninge og skjulte arter, og taksonomien er stadig under revision.

Dyret er hurtigt og sky og skal ses mere end håndteres. Halen kastes af ved fare.

Udbredelse og levested

Zootoca vivipara har det største udbredelsesområde af alle landlevende firben. Den findes fra Irland og Nordspanien over hele Nord- og Mellemeuropa til Rusland og Østsibirien, Sakhalin og Hokkaido, og mod nord ud over polarcirklen. Mod syd når den Norditalien og Balkan, og i Asien findes den i det nordlige Kasakhstan, Mongoliet og Nordkina.

I Irland er arten det eneste hjemmehørende krybdyr. Bestandene i Danmark og resten af Nordeuropa lever på fugtige, åbne levesteder, og udbredelsen er ofte pletvis.

> **Oprindelig udbredelse:** Irland, Storbritannien, Norge, Sverige, Finland, Danmark, Nederlandene, Belgien, Luxembourg, Frankrig, Spanien, Andorra, Tyskland, Schweiz, Liechtenstein, Østrig, Italien, Slovenien, Kroatien, Bosnien-Hercegovina, Serbien, Montenegro, Nordmakedonien, Albanien, Grækenland, Bulgarien, Rumænien, Ungarn, Slovakiet, Tjekkiet, Polen, Litauen, Letland, Estland, Belarus, Ukraine, Rusland, Kasakhstan, Mongoliet, Kina og Japan.

LEVESTED

Zootoca vivipara lever på åbne, solrige steder med tæt dække i nærheden og fugtig bund: kanten af moser og sumpede enge, skovlysninger og skovbryn, heder, tørvegrave, jernbanedæmninger og kanter af veje og marker. Dyrene soler sig på træstammer, stubbe og tuer og trækker sig ind i vegetationen, når de forstyrres. Et dyr bruger et område på omkring 500-1.700 m², hannerne et større end hunnerne. Når dyret forskrækkes, kan det både svømme og dykke.

Arten er aktiv fra marts-april til september-oktober. Parringen sker i april-maj. Efter en drægtighed på 5-12 uger føder hunnen 2-12 unger i juli-august. Vinteren tilbringes i skjul under rødder og sten og i jordhuller, nogle gange sammen med andre krybdyr og tudser. Arten tåler kuldegrader i naturen, men en kold vinterhvile i terrariet må ikke nå frysepunktet.

Læs mere: Vinterhvile og årstider

Pasning

TERRARIET

Zootoca vivipara trives bedst udendørs i en indhegning eller et lukket havebed i fuld sol med skyggefulde, kølige zoner. Indendørs skal et par have et terrarie på mindst 80 × 50 × 50 cm (længde × bredde × højde), og en han med tre-fire hunner mindst 120 × 60 × 60 cm. Større er altid bedre. Ungerne kan opdrættes i grupper i 50 × 30 × 30 cm.

Bunden er en blanding af sand, jord og tørv med et lag mos og løv, som holdes let fugtigt. Indret med græstotter, buske, stubbe, bark og flade sten, så der både er solpladser og tæt dække. Dyret har brug for kølige, skyggefulde steder i terrariet, for det er en art fra kolde egne og tåler dårligt vedvarende varme. Flade skjul af bark eller skifer skal ligge fast, så dyret ikke klemmes. Bagvæggen kan klædes med kork, så dyret kan klatre op til solpladsen.

Hunnerne har brug for et roligt, skjult og fugtigt sted med mos og løv, hvor de kan føde. Hunner fra æglæggende bestande skal have løs, let fugtig jord at grave i. Terrariet skal have god tværventilation og et tæt låg med fint net, for ungerne er små og kan slippe ud.

Læs mere: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Zootoca vivipara er en art fra kolde egne, men den soler sig meget og holder kropstemperaturen omkring 30-33 °C, når den er aktiv. Dagtemperaturen i terrariet er 22-28 °C, og solpladsen skal have en overfladetemperatur på 32-38 °C, målt med et infrarødt termometer. Ved siden af skal der være kølige, skyggefulde områder. Sæt en spot over en flad sten eller en stamme, så dyret kan varme sig op og trække sig tilbage.

Om natten falder temperaturen til 14-18 °C. Kølige nætter er vigtige for drægtige hunner: varme nætter omkring 22 °C under drægtigheden giver svagere unger, der vokser langsommere og oftere dør. Drægtige hunner har til gengæld godt af mange timer ved solpladsen om dagen.

Vinterhvilen er nødvendig og varer tre til fire måneder. Kun raske, velnærede dyr uden snyltere sendes i vinterhvile. Syge, magre og nyligt erhvervede dyr holdes vågne. Vej dyret før nedtrapningen. Over fire uger sænkes dagslængde og temperatur gradvist, og sidste måltid gives to til tre uger før hvilen. Dyret flyttes til en plastkasse med let fugtigt mos og løv, skjul og en lav vandskål. Kassen står køligt og frostfrit ved 4-6 °C, i et køleskab uden fryser eller en kælder med stabil temperatur. Underlaget må aldrig tørre helt ud. Brug to uafhængige termometre og en gnaversikker kasse. Vækning sker ved at hæve temperaturen gradvist til normal dagtemperatur. Dyret drikker først og begynder at æde igen efter nogle dage. Se også temaet om vinterhvile.

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Zootoca vivipara lever i fugtige områder, og luftfugtigheden i terrariet er 50-60 % om dagen og 70-80 % om natten. Der skal være en tørrere og en fugtigere zone, så dyret selv kan vælge. God ventilation er vigtig, så bunden ikke bliver konstant våd.

Adgang til vand er særlig vigtig under drægtigheden, hvor hunnen lægger meget vand i ungerne.

En lav vandskål står i terrariet og skiftes dagligt. Sprøjt planter og sten let hver morgen, så dyret kan drikke dråberne. Mosset og bunden under skjulene holdes let fugtige hele året.

Læs mere: Luftfugtighed, sprøjtning og ventilation

LYS OG UVB

Zootoca vivipara er dagaktivt og soler sig meget, så det har brug for sollys eller UVB. Udendørs kommer UVB fra solen. Indendørs bruges et UVB-rør over solpladsen, så UV-indekset er omkring 1-3 ved dyrets hoved. Det svarer til Ferguson-zone 2, fordi dyret veksler mellem sol og skygge. Glas stopper UVB, så røret skal sidde inde i terrariet eller i en åben del af låget.

Dagslængden følger årstiden og skal være 10-14 timer om sommeren, faldende om efteråret og voksende om foråret, så dyret kommer i rytme med vinterhvilen.

Læs mere: Lys og UVB

FODER

Zootoca vivipara er insektæder. I naturen består kosten af fluer, edderkopper, sommerfuglelarver, bladlus og andre små leddyr, og hunner æder mere end hanner. Dyret æder mest på solrige dage.

I terrariet gives små fårekyllinger, små græshopper, vokslarver, melorme, små kakerlakker, fluer og edderkopper i størrelser, dyret kan sluge hele. Foder skal være varieret, og foderdyrene skal være kraftigt fodret. Støv foderet med kalk og et vitaminpræparat med D3, især til hunner før fødslen, og giv knust sepiaskal i bunden. Til unger bruges de allermindste insekter, såsom bananfluer, springhaler og små fårekyllinger.

Fodr voksne dyr hver anden dag i den aktive sæson, så meget som de æder på få minutter. Drægtige hunner fodres rigeligt. Om efteråret fedes dyret op før vinterhvilen, og sidste måltid gives to til tre uger før nedkøling.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

ADFÆRD OG HÅNDTERING

Zootoca vivipara er et sky, hurtigt og vagtsomt dyr. Hannerne er territoriale over for andre hanner og kan bide hunnen i parringstiden. En han med tre-fire hunner eller et par er en holdbar holdform i et stort terrarie med mange skjul og solpladser. Hunner kan være aggressive mod hinanden. Hold øje med dyrene, og hav et ekstra terrarie klar til at skille dem.

Et nyt dyr er sky og gemmer sig i begyndelsen. Efter nogle uger vænner det sig til faste fodringstider. Undgå at gribe fat i dyret, for halen kastes af ved stress. Voksne dyr kan spise ungerne, så unger holdes adskilt.

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Hannen har lysere, kraftigere farvet bug og et lidt større hoved end hunnen, og halen er tykkere ved roden. Hos hunnen varierer bugfarven fra bleg gul til klart orange.

Dyrene bliver kønsmodne i andet eller tredje leveår, altså ved 12-36 måneder. Sæt kun raske, fuldt udvoksede dyr i avl.

PARRING

Parringen følger vinterhvilen og sker i april-maj, når dyrene er vågnet og har ædt. Hannerne er ikke frugtbare de første to uger efter opvågningen. Hannen griber hunnen med kæberne og holder fast under parringen, og hanner med store hoveder har størst succes.

Sæt en han sammen med en til fire hunner. Er hunnens hals eller halerod såret, skilles dyrene ad.

ÆGLÆGNING OG KULD

I Danmark føder hunnen levende unger og lægger ikke æg. Drægtigheden varer 5-12 uger, og 2-12 unger fødes i juli-august. Ungerne forlader en tynd, blød hinde ved eller lige efter fødslen. Der er ét kuld pr. år.

I æglæggende bestande i Nordspanien og Sydvestfrankrig lægger hunnen æg i løs, let fugtig jord. Rugetiden er ikke dokumenteret.

Hunnen skal have et roligt, fugtigt og skjult sted at føde, og hun skal have ekstra kalk og vitaminer i ugerne før fødslen. Giv hende lov til at hvile efter fødslen.

INKUBATION

Hos levendefødende bestande udvikles ungerne i hunnen, og drægtigheden varer 5-12 uger. Hun skal have en solplads og varme hver dag under hele drægtigheden, kølige nætter og frisk vand. Jo flere timer hun kan varme sig, jo hurtigere udvikles ungerne.

Æg fra æglæggende dyr lægges i en beholder med fugtigt vermiculit, 1:1 efter vægt med vand. Temperatur og rugetid er ikke dokumenteret.

OPDRÆT AF UNGER

Ungerne er meget små og skal flyttes til et eget terrarie. I grupper kan de holdes i 50 × 30 × 30 cm med mos, løv, bark og en lav vandskål. De æder de allermindste insekter: bananfluer, springhaler, bladlus og nyudklækkede fårekyllinger, støvet med kalk og vitaminer. Fodr dagligt.

Ungerne vokser hurtigt og skal sorteres efter størrelse, så de små ikke tabes i konkurrencen om foderet. De bliver kønsmodne i andet eller tredje leveår. Første vinter får kun raske, velnærede unger vinterhvile, og de andre holdes vågne.

Sundhed og typiske fejl

De fleste problemer skyldes for megen varme, for lidt fugt, ensidigt foder eller for lidt plads. De typiske er:

- Overophedning og udtørring. Hold en kølig, fugtig zone, og sprøjt hver morgen.
- Knogleskørhed ved manglende UVB og kalk. Giv UVB eller sol, og støv foderet.
- Flåter og mider, især udendørs. Undersøg dyret jævnligt.
- Indvendige snyltere og blodparasitter. Nye dyr holdes i karantæne, og en afføringsprøve tages før vinterhvilen.
- Tab af halen ved stress eller kampe.
- Dårlig vinterhvile hos syge eller magre dyr. Hold dem vågne og fodret.
- Fødselsproblemer, hvis hunnen er svækket eller mangler et roligt sted.

Et sundt dyr har klare øjne, fyldig hale og god appetit. Opsøg en dyrlæge med erfaring i krybdyr, hvis dyret ikke spiser, taber sig eller er sløvt.

Læs mere: Karantæne og hygiejne

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.